

login:

 lozinka:

 Prijava
 Ne sjećam se lozinke

Kolumne

Ljudi su moć (People are power)

Slobodan Lang

Hrvatski zavod za javno zdravstvo
Hrvatsko društvo za javno zdravstvo

Narodno zdravlje je temelj mog profesionalnog rada pa i djelovanja uopće. Jedan od vodećih ciljeva mi je bio doprinijeti izgradnji pojedinaca koji će okupiti i uključiti se u timove koji će opet zajedno razviti mrežu zdravlja, sve do pokreta koji će biti jedno od strateških određenja Hrvatske i putokaz budućnosti u svijetu. Današnja Hrvatska je bliže tome nego što se čini. S ovim brojem počeo ću prikazivati snagu kojom raspolazemo i put koji je moguć. Počet ću s najvažnijim, ljudima i smislom.

Selma Šogorić je postala evropski i svjetski značajan stručnjak javnog zdravstva. U Hrvatskoj je danas nesporno vodeći teoretičar i stručnjak javnog zdravstva. Ona je koncept razvoja i podizanja mreže zdravstva od baze prema gore. Svoj koncept razvila je teorijski i višestruko potvrdila u svakoj županiji Hrvatske. Ovo sigurno spada među vodeće doprinose jačanju ne samo zdravstva već rada države uopće od kada je osnovana Hrvatska država. Projekti 'Zdravih gradova', 'Ljetne škole javnog zdravstva u Motovunu', i drugi značajni projekti opstaju i održavaju se uspješnim prijenosom na nove generacije i na Školi i diljem Hrvatske. Ovo djelovanje je zaokruženo svjetskim nagradama, evropskom konferencijom zdravih gradova i nagradnom ligom zdravih hrvatskih gradova.

Ona je okupila mrežu suradnika u svim županijama i brojnim gradovima, među hrvatskim nastavnicima i javnim osobama, kao i iz evrope i svijeta.

Sada joj je izazov poslijediplomski studij iz javnog zdravstva. Je li moguće na Školi zdravlja formirati studij koji će doseći profesionalnu razinu, a potom se i kvalitetom uključiti u priznate svjetske centre?

Ako Selma ne postane akademik – tim gore po akademiju.

Andro Vlahušić je čovjek Grada, Gundulićevog i Držićevog, sna o slobodi, radosti života i pobune protiv sebičnosti i bahatosti. Izrastao je u borbi protiv AIDS-a, pokretanja Zdravih Gradova, obrani Dubrovnika, zaštiti zarobljenika i sprečavanju genocida. Naučio je biti branitelj, liječnik, ravnatelj bolnice, zastupnik, ministar. Dao je mnogo a mogao je više da je sredina bila sposobna primiti.

Nema nikog u Hrvatskoj tko bolje razumije informacijski povezati zdravstveni sustav, da bude što uspješniji u unapređenju zdravlja, liječenju bolesti i efikasnosti sustava.

Posatao je homo politikus i pred njim je izazov Dubrovnika. Prvi je čovjek Dubrovnika potpuno posvećen pretvaranju sna o slobodi u život Grada. Ako postane gradonačelnik Dubrovnika, bit će to dobitak i Grada i Hrvatske.

Čeka ga i praksa i osmišljavanje hrvatske slobode. Jedan je od onih u prvoj liniji osmišljavanja i vođenja Hrvatske 21. stoljeća.

Ivan Bagarić je kao mladi liječnik odlučio voditi stožer saniteta najmanjeg naroda u najstrašnijem ratu u Europi nakon II Svjetskog rata, da ne prekrši nijedno pravilo Crvenog križa i da unaprijedi ljudska prava. Zajedno sa svojim prijateljem Ivanom Šarčem to je i ostvario. Cijena je bila golema. Jedan od njih je morao umrijeti. Bagarić je ostao. Odgovoran je za opstanak Hrvata u Bosni i Hercegovini.

On danas dovršava dizertaciju o kvaliteti medicinskog rada i predsjednik je odbora za kvalitetu Hrvatskog Ministarstva zdravstva. Član je Hrvatskog Sabora, predsjednik odbora za Hrvate izvan domovine. Najugledniji je liječnik među Hrvatima iz Bosne i Hercegovine ikada, a pita se svakodnevno: Kako? Što? Kada? Gdje? Tko?

Ne znam mu odgovoriti, ali ako treba tu smo?

Marijan Erceg je kraljeznica Hrvatskog časopisa za javno zdravstvo. Nakon pet godina objavljivanja časopis je okupio skoro tisuću suradnika, prikazao zdravlje u gotovo svim županijama i povezao rad u tridesetak područja zdravlja. Časopis je prisutan na svim radijostima javnog zdravstva, edukacije, udruga, politike i domova građana. Dnevno ima 1000 posjeta. Ovo mu je 18. broj i imao je više od dva milijuna korištenja.

HČJZ se bori sa otporom zdravstvene birokracije da otvoreno komunicira i prikazuje svoj rad. Ima teškoća i sa potrebnim podizanjem kvalitete. Nije dovršio okupljanje potrebnih suradnika, medicinskih sestara, udruga, samih građana, dijela starijih stručnjaka i nastavnika. Engleski prikaz nije na potrebnj razini.

HČJZ spada među prve elektronske javnozdravstvene časopise u svijetu. Formiran je istovremeno s časopisom NIHa i svjetskim udruženjem Zavoda za javno zdravstvo. Da je u Hrvatskoj na državnoj razini postojala vizija Hrvatske i zdravlja danas bi bio glasilo svjetskih zavoda i vodeći list javnog zdravstva u svijetu. Podržali su ga mladi, stručnjaci i svi djelovi Hrvatske. Možda je tako i bolje.

Danas u svijetu ima 200 država. Časopisa za javno zdravstvo nema u više od dvadeset zemalja, a oko 100 časopisa se navodi u popisu na internetu. Svaki čovjek ima pravo i odgovornost za zdravlje. Svaka država treba imati vlastiti časopis za zdravlje. HČJZ je model svjetskog povezivanja svih država, stručnjaka i građana, koji ih može povezati u zajedničkom radu pretvaranja sna i prava u znanje i odgovornost za zdravlje.

Mirando Mrsić je uvijek želio biti kliničar, političar i unaprijediti život naroda. Danas je nastavnik na Medicinskom fakultetu, liječnik na vodećoj klinici, član Sabora i vodeći čovjek zaklade „Ana Rukavina“. Postigao je sve svoje ciljeve, a ipak nije dovoljno. Treba postati Ministar zdravstva, prvak stranke... Odgovoran je da ključno doprinese razvoju Hrvatske, kao socijalne i demokratske države.

Aleksandar Džakula je najmlađi u ovom krugu. Od početka naših odnosa bili smo prije svega suradnici, on je odlučivao više od mene. Tražio je da se natječem za Direktora Škole Zdravlja i da time iznesemo program što bi trebalo činiti. Sada je tražio da budem predsjednik Hrvatskog društva za javno zdravstvo. Prihvatio sam pod uvjetom ta to bude korak u razvoju strategije hrvatskog zdravstva. Prihvatio je. To je njegov glavni zadatak, da bude strateg hrvatskog i svjetskog zdravstva idućih pola stoljeća. Molio je da govorim o duhovnom zdravlju – napisao sam.

Milica Katić se uporno i potpuno posvetila obiteljskoj medicini. Ona je u svojoj ambulanti ostvarivala primarnu zaštitu ljudi bez obzira na stavove politike i moćnih prema ovoj zaštiti.

Danas je pred njom izazov mudrosti, okupiti oko sebe krug suradnika i strateški odrediti ulogu primarne zdravstvene zaštite u 21 stoljeću. Hoće li ona prihvatiti ovaj izazov, zavisí od njene ocjene postoji li grupa ljudi spremnih da se zajedno založe za ovo ključno pitanje zdravlja u vremenu pred nama. Ako ocijeni da se ne može, nastavit će se iz dana u dan brinuti za svoje građane u zdravlju i bolesti.

Za dobro svih nadam se da će se odlučiti prihvatiti ovaj izazov zdravlja.

Ranko Stevanović je javno prikazao istraživanja hrvatskog javnog zdravstva. To još nije uspjelo nikome. Ako to postigne ostvarit će jedan od ključnih temelja za budućí razvoj zdravstva u Hrvatskoj.

Sanja Musić Milanović i Suzana Janković trebale bi zdravstveni odgoj i rad u malim grupama pretvoriti u partnerstvo za zdravlje.

Ostvarivanje zdravlja i medicina su uz crkvu temeljna nacionalna institucija hrvatskog naroda. Punoljetan i školovan je čovjek koji je stekao znanje i odlučio se brinuti o zdravlju sebe, svoje obitelji i cijele zajednice. Na televiziji treba postojati nacionalni program za zdravlje, u svakoj školi predmet, a primarna medicinska zaštita postati zajednica građana za zdravlje.

Tihomir Majić preuzeo je rukovođenje vodeće ustanove za javno zdravstvo nakon što je stekao iskustvo u medicinskoj praksi, gradskoj upravi i Zdravom gradu. On cjelovito poznaje stvarnost, ima iskustvo i realniji je od drugih u procjeni što je moguće, politički, financijski i organizacijski učiniti za javno zdravstvo u današnjem Zagrebu. Koji će biti rezultat? Do sada sam se susretao sa ljudima koji su nastupili sa vlastitim hipotezama ili se zatekli u specijalnim okolnostima. Svakako uvjeren sam da samo teorijski doprinos nema mnogo vrijednosti. Računa se praksa koja postaje dio unapređenja zdravlja konkretnih ljudi u konkretnom vremenu, praksa pretvorena u teoriju i teorija pretvorena u praksu. Izolirani teorijski svjetovi su bezvredni i samo kočje razvoj vlastitog područja.

Danijela Štimac se odlučila pretvoriti Hrvatski Kongres Preventivne Medicine i Unapređenja Zdravlja u redoviti oblik povezivanja znanja, politike i civilne prakse u Hrvatskoj. Ako u tome uspije znatno će doprinijeti ne samo zdravlju već i Hrvatskoj u cjelini.

Ognjen Brborović je intelektualac svoje generacije u javnom zdravstvu. U tome mu ne može pomoći nitko. Savjetujem mu da objavljuje u svijetu i provjerava se međunarodno. Ognjen je čovjek ponosa a to je vrijednije nego što mnogi misle. Bilo bi vrijedno da se prihvati biblioteke zdravlja, etike i kvalitete života. Mogao bi odlično surađivati sa **Anom Borovečki**. Oni su si bliži nego što misle.

Tomislav Benjak još uvijek nije donio odluku čemu će posvetiti svoju punu pažnju.

Sandra Mihel, Ana Ivičević Uhernik i Ivan Pristaš su izvršni. Da mogu nastojao bih da steknu više međunarodnih iskustva.

Često mislim o **Ivani Brkić i Vanji Tešić**, ali to ćemo ostaviti u meni i među nama.

Mreža 1000 je realan broj aktivnih stručnjaka javnog zdravstva koji su povezani zajedničkim istraživanjima, nastavom, razmišljanjima i akcijama za unapređenje zdravlja, ljudskih prava, mira i kvalitete života okupljenih kroz trideset godina djelovanja Zdravog Grada, pokreta etike i ljudskih prava, zalaganja za mir, u obrani, duhovnog djelovanja, kongresa, ljetnih škola, časopisa, projekata... Oni pojednično i zajedno povezuju još daljnjih nekoliko tisuća stručnjaka, političara i aktivista u mnogim državama oko nas, u Evropi i cijelom svijetu. To je istinska mreža za pravi pokret zdravlja.

Mirjana Dobranović je ključna osoba u ostvarivanju prava dostojanstva, ravnopravnosti i sudjelovanja u obrani i izgradnji Hrvatske, osoba sa dodatnim potrebama. Danas njeni suradnici sjede u Saboru, okupljaju se mladi, održavaju skupovi, šire prava, pišu knjige... Ona je nezaustavljiva u svojim nastojanjima.

Fra Iko Skoko je franjevac i ugledni profesor na Sveučilištu u Mostaru. Stručnjak je za komunikacije među ljudima, na temelju odnosa prema Mojsiju, Kristu i Alahu. Posnaje svaki dio Bosne i Hercegovine, povezan je sa brojnim stručnjacima i ljudima. On je čovjek Mira i Dobra, što čemu biti dva temeljna cilja do kraja života. Tko želi stvarati Bosnu i Hercegovinu kao suvremenu državu dobrih ljudi, svakako će ga uključiti u svoj tim.

Marija Slišković voli i bori se za Hrvatsku. Ona je nemilosrdna u svojoj ljubavi za svakog čovjeka i svaki dijelčić Lijepe Naše. Nepopustljivo i nezaustavljivo, nikom ne da ništa. Ona je Marija i Hrvatska je njena. Zastupa žene, predstavlja ih, potiče, želi obitelji, djecu, vjeru, ljepotu, dostojanstvo, Ah Marija ...

Vesnu Ivanović sam u jednom predstavljanju nazvao našom Hannom Arendt. Onima koji znaju o kome govorim ne trebam reći ništa više, a koji ne znaju imaju priliku da saznaju, što će im sigurno vrijediti. Od prvih dana sukoba u Bosni i Hercegovini zajedno radimo na pitanjima ljudskih prava i objavljivanju radova o ovim događajima. Radimo i sada.

Branko Čulo i ja zajedno branimo, stvaramo, volimo i molimo se za Hrvasku.

Duhovna i moralna djelotvornost

Vrijeme je Uskrsa. Na Acin zahtjev napisao sam ovaj tekst kao moje prvo obazloženje korištenja duhovnog u djelovanju. Nastavit ću.

Na sastanku zdravih gradova u Stocholmu 1990. godine zajedno sa Johnom Ashtonom, predložili smo da se svjetska definicija zdravlja proširi uključivanjem i duševnog blagostanja. U tom vremenu na prvom mjestu nam je bio stav da se čovjeka koji mrzi nemože smatrati zdravim, te da je tolerancija preduvjet zdravlja.

Pred 20 godina to je bio neočekivan i gotovo neprihvatljiv prijedlog. On se nastavio na moje svojevrsno prepoznavanje svojevrsnog „crnog galeba“ nešto ranije. U drugoj polovini osamdesetih godina vidio sam s jedne strane bitne promjene u pitanjima zdravlja (Zdravi Gradovi, AIDS) koje su tražile izlaženje među ljude i razvijanje partnerstva, a s druge strane razvijanje složenih statističkih metoda koje tobože omogućuju da se sve predvidi analizom izvan zajednice. Tada sam rekao da ono što se ne može utvrditi sa četiri jednostavne operacije (zbrajanje, oduzimanje, množenje i dijeljenje) nema značenja. Danas bih bio blaži ali svakako treba računati sa kvalitativnim a među njima i neočekivanim promjenama. Uači međuvremenu sam naučio da je teže naći stog sjena od igle, nego iglu u stogu sjena. Stručnjaci i političari često žive odvojeno od općeg i zanima ih samo produbljivati i dokazivati opravdanost svog pristupa, „igle,“ bez obzira na šire okruženje.

Duševo zdravlje se danas spominje 685,000 puta na googleu. Na prvom mjestu je obiteljska medicina gdje se navodi, da je „duhovnost put pronalaženja smisla, nada, ugode i unutrašnjeg mira u vlastitom životu. Neki je nalaze kroz muziku, umjetnost ili povezanost sa prirodom. Drugi to nalaze u svojim vrijednostima i načelima.“

U mom radu našao sam se krajem osamdesetih u pravom „jatu crnih galebova.“ Bilo je to vrijeme prije, u toku i poslije rata, ali nijedno od ovih nije nailazilo na potrebu i moguće razumijevanje. Osobno sam se orijentirao sa temeljnim moralnim stavovima:

1. Svaki narod ima pravo na obranu, svi ljudi na čovječnost i svjetska javnost na informaciju;
2. Obrana se što više i potpunije nastoji ostvariti mirotvornim i nenasilnim metodama, ukoliko one neuspjaju smije se koristiti sila (stalno kontrolirana na minimum, poput kirurgije u odnosu na zloćudni proces), što manje i što kraće, obavezna je rehabilitacija.
3. Ljudska prava se trebaju temeljiti na zalaganju za njihovo ostvarivanje a ne registriranje kršenja.
4. U ratu sam otvorio program „Izazov dobra,“
5. U toku rata iskazao sam ove događaje i kroz duhovni prikaz „Ranjenog Krista“ http://public.carnet.hr/izazov_dobra/isus.htm

Nakon rata sam veliku pažnju posvetio i uključivanju duhovnog u analizu, odlučivanje i provođenje. U tome sam razvio slijedeće temeljne pristupe:

1. Biblija opisuje duhovni razvoj čovjeka od nastanka i određenja do smisla osobe. Zbog toga Bibliju treba čitati od početka kako bi se vidjelo suočavanje sa životnim problemima u skaldu sa duhovnim razvojem. Treba je međutim čitati i unatrag, sada da se vidi kako riješavati ranije probleme sa višeg stupnja duhovnog razvoja.
2. U biti svog postojanju čovjek je razapet između beznačajnosti i velike moći
3. Naše postojanje određuju kratkotrajnost, slabost i grešnost. To su pozitivna a ne negativna određenja. Kratkoća omogućuje prepoznavanje i pamćenje trenutaka, planiranje akcija, provođenje projekata, život obitelji, ljubav ... Slabost je temelj znanosti u cjelini, povezivanja ljudi i vlastitog razvoja. Grešnost nas potiče da se stalno razvijamo u svakom pogledu. Smisao života doslovce svakog čovjeka se nalazi u prepoznavanju i davanju smisla vlastitim ograničanjima.
4. Prva su biblijska iskustva: fatalna greška (Adam), potpuna poslušnost Božjoj volji (Noah) i upornost u vjeri (Job)
5. Sa Abrahamom nastaje društvo, koje se temelji na sposobnosti pojedinaca da odrede opće dobro i zastupaju ga bez obzira na tobožnji „evidence“ i autoritet sve do Boga. Dobrota, ljubav je bezuvjetno najviša obaveza čovjeka. Nastavlja se odgovornošću da se okupi kritičnu masu suradnika potrebnih za znanje i pretvaranja u akciju, unošenja mogućeg dobra ili uklanjanje štetnog iz

društva.

Pošto se društvo rješava niz izazova, zato je kritična masa 10 (Abraham) ili 12 (Keist), a ljudi se okupljaju na niz područja.

6. Sa Mojsijem se određuje država i u njoj sloboda i odgovornost čovjeka. Za sam izlazak iz vlasti drugih često su potrebne i okolnosti i unutrašnja snaga zajednice. Međutim i nakon oslobođenja postoji jaka sklonost da se osloni na materijalnu ovisnost izvana, kao oblik bjegstva od slobode. Teško je odabrati jedini mogući put, deset zapovijedi koji započinje temeljnom obavezom i ciljem, slobodom i odgovornošću. Za razliku od trajanja, snage i grešaka, Bog je Čovjeku dao potpunu slobodu. Nema lažnih Bogova, ni Tito, ni Tuđman ni Sanader. Samo ravnopravni, slobodni i odgovorni ljudi mogu izgraditi demokratsku državu.

7. Krist iskazuje ostvarenje pojedinca, osobe. Prvo i ponovljeno treba sagledati vlastite slabosti (40 dana na gori). Zatim treba razviti vlastite sposobnosti i primijeniti ih u stvarnom životu (pomaganje ljudima). Onda okupiti ili se uključiti u tim suradnika (apostoli). Stvoreno znanje treba prenijeti u javnost (Govor na gori) i konačno se suočiti sa slabostima svog vremena i zajednice (Kalvarija).

8. Po meni postoje tri temelja dobra: osoba, grupa dobrih ljudi (i obitelj) i država slobodnoga naroda. Ovakav pristup me čini i skeptičnim prema tvorbama kao Europska Unija, koja me više podsjeća na Britanski komonvelt iz prošlosti nego zajednicu budućnosti. U Uniji ne prepoznajem viziju, ravnopravnost, demokraciju ni socijalnost. Kod pada berlinskog zida i opsadi Dubrovnika bio sam za Sjedinjene države Evrope. Nakon rata želio sam da Bosna i Hercegovina bude prva država proširenja, a postala je neuspješni protektorat.